

Vážený pane řediteli,

zasílám Vám tímto mé vyjádření k posouzení pramenného materiálu týkajícího se údajného udání lidické ženy Alžběty Doležalové.

Na úvod bych chtěl zmínit, že diskusi k celému případu jsem sledoval v médiích, nicméně po prostudování zaslaných materiálů musím konstatovat, že se mi zdá, že celý případ je značně komplikovaný, a ačkoliv se dějinami období protektorátu Čechy a Morava odborně zabývám již asi 15 let, netroufám si vyslovit jednoznačný názor. Předložené prameny si totiž často protirečí a jejich interpretace tak není jednoduchá, jelikož historik, pokud se nechce zpronevěřit svému řemeslu, při nich musí postupovat obezřetně a pokud možno se vyhnout hodnotícím morálním soudům.

Rozpor v pramenech je patrný již ze samotné knihy Vojtěcha Kyncl *Lidice – zrození symbolu* (Academia, 2015). Autor si v ní totiž na několika místech protirečí, což vyplývá ze skutečnosti, že, dle mého soudu, přebírá dikci jednotlivých pramenů a nepokouší se o jejich interpretaci, komparaci, o odkrývání motivací jednotlivých aktérů a v neposlední řadě také o kladení otázek. Do určité míry je to pochopitelné, protože případ Štěpánky Mikešové nepředstavuje pro Vojtěcha Kyncl v jeho knize o Lidicích klíčový příběh, ten z něj až následně učinila média při prezentaci celého případu. Je tak logické, že autorova pozornost se při psaní knihy soustředila na jiné dokumenty, neboť příběh Štěpánky Mikešové je zde zmiňován okrajově.

Pro potvrzení výše uvedeného zmíním několik konkrétních příkladů. V citaci hlášení četnického strážmistra Vojtěcha Babůrka z 2. června 1942 V. Kyncl uvádí, že Štěpánka Mikešová „je bezdětná“ (s. 53), o necelých 500 stran dále ale píše: „Ani jeden seznam (přeživších lidických dětí – pozn. PK) z těch mnoha otištěných v publikacích nebo policejních oběžnících neuvedl oba dva malé syny manželů Mikešových, Petra a Pavla“ (s. 530)¹. I když se na první pohled může jednat o skutečnost, která není předmětem sporu, domnívám se, že je symptomatická – v celém případě se totiž objevuje poměrně vysoké množství takto si protirečících informací. U výše citovaného sdělení o synech manželů Mikešových navíc V. Kyncl neuvádí zdroj, takže není jasné, odkud tuto informaci čerpal. O dětech manželů Mikešových jsem nenašel zmínku ani v žádném z dalších dokumentů, které jsem z Památníku Lidice obdržel. Pro úplnost dodávám, že v originále Babůrkova hlášení se uvádí, že Š. Mikešová je „kinderlos“. Ve zmiňovaném hlášení strážmistra Babůrka je dále uvedeno, že Š. Mikešová „se nechala v roce 1939 rozvést se svým manželem“ (s. 53). V zápisu četnické stanice s datem 2. června 1942, o němž sám V. Kyncl píše, že byl učiněn až po válce, je naopak uvedeno, že „se dne 9. 2. 1939 vdávala za úředníka prezidia min. zemědělství Františka Mikeše“ a při této příležitosti se nechala pokřtít (s. 438).

V popisování dalších rozporů a nesrovnalostí, které lze objevit již při pečlivém studiu Kynclovy knihy (respektive citací dokumentů, jež jsou na jejích stránkách publikovány), bych mohl pokračovat. Další rozpory se pak objevují při porovnávání s dokumenty, které jsem z Památníku Lidice obdržel. V Babůrkově hlášení se uvádí, že František Mikeš zemřel v roce 1942, v domovním výkazu z 31. prosince 1941, jehož kopii jsem od Vás obdržel, se však jako jediná podnájemnice v lidickém domě manželů Doležalových k tomuto datu uvádí pouze Štěpánka Mikešová. Tento dokument tedy interpretuji tak, že František Mikeš byl k tomuto

¹ Že matkou těchto dětí měla být dle autora Štěpánka Mikešová (a nikoliv některá její jmenovkyně), prokazuje uvedení této stránky u jejího jména v rejstříku.

datu buď již po smrti, nebo nesdílel se Š. Mikešovou společnou domácnost. Která z těchto možností je správná, by musel prokázat další výzkum.

Na základě výše uvedených rozporů (a také zaslaných dokumentů) si trávím názor, že v tomto případě s největší pravděpodobností docházelo k falšování dokumentů, a to patrně nikoliv pouze jedenkrát. Jednak se tohoto falšování mohla dopouštět Š. Mikešová ve snaze zatajit před okupačními úřady svůj židovský původ, ale též čeští četníci po druhé světové válce. Za poněkud nespolehlivé totiž považuji jak svědectví četníka Evžena Resslera z konce roku 1945, tak zápis z Pamětní knihy četnické stanice v Buštěhradu, datovaný 2. června 1942, který byl však učiněn až po válce. S tímto jevem jsem se při mém bádání již setkal, a sice v případech obecních či školních kronik. Ty byly v některých případech po změně politického režimu upraveny, a to tak, že stránky za předešlé období byly vytrhány a kronikářem zpětně dopsány. Na stránkách těchto kronik je tak období heydrichiády buď přejito mlčením, nebo zde celý národ „odsuzuje atentát na Heydricha“ a „drží palce“ ukrývajícím se parašutistům. Člověk, byť jen základně obeznámený s prameny protektorátního období, však dobře ví, že takovéto formulace by si žádný kronikář do oficiální kroniky nedovolil napsat. Co bylo na vytrhaných stránkách, se tak můžeme jen domýšlet, nicméně lze předpokládat, že to byly formulace vycházející z tehdejší propagandy, která popisovala, jak „celý český národ odsuzuje zákeřné vrahy“.

V podobném smyslu na mě působí i zápis na stránkách Pamětní knihy četnické stanice v Buštěhradu. To, že byl učiněn zpětně a falešně antedatován, svědčí o určitém manipulativním záměru jeho aktérů. Osobně bych ho tak nepovažoval za hodnověrný zdroj a informace v něm bych se snažil ověřit z dalších pramenů. Totéž se týká i zápisu Evžena Resslera z poválečné doby. Jeho autor zde kupříkladu píše, že Štěpánka Mikešová obcházela lidické rodiny a poslouchala s nimi zahraniční rozhlas. To Ressler tehdy věděl? Jako protektorátní četník měl povinnost toto nahlásit... Domnívám se, že tuto informaci Ressler od někoho dostal, pokud si ji ale přímo nevymyslel.

Četnické dokumenty z roku 1945 tak na mě působí značně nevěrohodně, domnívám se, že mohly vzniknout za účelem obhajoby jejich autora či autorů z možných obvinění z kolaborace. Osobně bych tak nepovažoval za věrohodnou informaci ani o údajné udavačské roli Alžběty Doležalové, ani o touze Štěpánky Mikešové pomstít se obyvatelům Lidic. Rozhodně bych si netroufl vyslovit názor, že tento případ je „vrcholem udavačství ve své nejodpornější podobě“. Na Vaši otázku, zda „je možné na základě dochovaných pramenů označit paní Alžbětu Doležalovou z Lidic naprosto jednoznačně a bez jakýchkoliv pochybností za osobu, která udala svoji podnájemnici Štěpánku Mikešovou“, musím odpovědět, že já bych si takové tvrzení vyslovit nedovolil. Nicméně bych chtěl dodat, že „naprosto jednoznačně“ a „bez jakýchkoliv pochybností“ bych si při interpretaci historických dokumentů nedovolil tvrdit řadu jiných skutečností. Nikdy nelze vyloučit, že se objeví dokument, který do celého případu vnese zcela jiné světlo. Netvrdím tedy, že moje interpretace je „ta správná“, vycházel jsem pouze z pramenů, které mi byly zaslány.

Závěrem bych chtěl konstatovat, že celý případ je poměrně složitý, respektive složitější, než jsem si původně myslel. Souhlasím s Vojtěchem Kynclem, že Štěpánka Mikešová je taktéž obětí spojenou s Lidicemi a utrpení, kterému byla po svém zatčení vystavena, si patrně nikdo z nás nedovede představit. Jakou roli v jejím krutém osudu však sehrála paní Alžběta Doležalová, si netroufám na základě prostudovaných materiálů vyslovit, a to ani v její prospěch,

ani v její neprospěch. Jen konstatuji, že poválečná svědectví z pera četníka Evžena Resslera nepovažuji za příliš spolehlivá. Zároveň jsem přesvědčen, že medializace celého případu nebyla v žádném případě šťastná. Jedná se o značně citlivou záležitost, jejíž rozkrytí není ani po více než 70 letech jednoznačné. I když se s kolegou Kynclem v interpretaci některých dokumentů neshoduji, nechtěl bych, aby můj posudek vyzněl jako útok na něj, respektive aby byl k útoku na něj použit. Nechtěl bych, aby odborné debaty o interpretaci dokumentů zneužili lidé, kteří dle mého názoru chtějí na lidické tragédii sbírat politické body. Politizace si již lidické oběti ve svém „druhém životě“ užily hodně, dopřejme jim tedy již konečně klidného spočinutí.

Petr Koura

V Praze, dne 11. února 2021

PhDr. Petr Koura, Ph.D.

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy